

Nr 20.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m. jämte i ämnet väckt motion, m. m.

I en den 30 mars 1951 dagtecknad proposition nr 181, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Berörda lagförslag är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst fyratusenettundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, under tid då riksdagen ej håller session, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst

sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från början av nästföljande session, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

Lagstiftningen rörande riksbankens sedelutgivning.

Jämlikt 9 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank (*riksbankslagen*) äger riksbanken utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa beräknad enligt 11 §, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Enligt 9 § andra stycket kan riksbanken under vissa förutsättningar erhålla bemyndigande att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 350 miljoner kronor. Så snart ske kan skall dock den utelöpande sedelmängden nedbringas med ett belopp motsvarande vad som utgivits med stöd av sådant bemyndigande.

Enligt 10 § skall den del av bankens utelöpande sedlar, som överstiger bankens metalliska kassa, motsvaras av vissa i sistnämnda paragraf angivna tillgångar, den s. k. supplementära sedeltäckningen, nämligen

- a) lätt säljbara statspapper;
- b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;
- c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;
- d) växlar, betalbara inom eller utom riket;
- e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning innestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;
- f) medel, utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Såsom riksbankens metalliska kassa skall enligt 11 § första stycket räknas allt riksbankens guld inom landet samt dessutom, intill ett belopp motsvarande femton procent av hela metalliska kassan, banken tillhörigt, på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guld. I 11 § andra stycket stadgas, att metalliska kassan ej må bibehållas vid lägre belopp än 150 miljoner kronor.

I syfte att skapa den större elasticitet i penningssystemet, som förhållandena påkallade, ha de enligt riksbankslagen gällande bestämmelserna temporärt modifierats med stöd av *lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.* Denna lag gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940 men erhöll därefter fortsatt giltighet, sista gången genom lag den 16 maj 1947 (nr 194), enligt vilken giltighetstiden utsträcktes till och med den 30 juni 1948. Lagen i fråga utgjorde ett led i krigsårens beredskapslagstiftning och hade karaktären av en fullmaktslag, tillämplig vid krig eller krigsfara, vari riket befann sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden.

De modifierade bestämmelser, som meddelats med stöd av 1939 års lag, inneburo följande.

Genom *kungörelsen den 31 januari 1940 (nr 54) med viss bestämmelse angående riksbankens metalliska kassa* sattes stadgandet i 11 § första stycket riksbankslagen angående metalliska kassan temporärt ur kraft. I sagda kungörelse förordnades, att såsom riksbankens metalliska kassa skulle räknas *allt* riksbanken tillhörigt guld. De i riksbankslagen givna begränsningarna för sedelutgivningsrätten, vilka sammanhängde med guldets placering, hade nämligen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan fördelning av riksbankens guldbehållning, som ur säkerhetssynpunkter varit mest betryggande.

Vidare utfärdades bestämmelser, varigenom ökning medgavs av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen finge överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Genom *kungörelsen den 14 februari 1947 (nr 31) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades sålunda nämnda belopp från 350 till 1 400 miljoner kronor. Genom *kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 251) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades beloppet till 2 500 miljoner kronor.

1939 års fullmaktslag, som upphörde att gälla med utgången av juni månad 1948, ersattes med *lagen den 28 maj 1948 (nr 248) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*.

I sistnämnda lag stadgades, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skulle, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 3 200 miljoner kronor (1 §), att därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövades nödigt Konungen finge, om riksdagen ej vore samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor, att

dylikt av Konungen lämnat medgivande skulle, därest detsamma icke godkändes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla (2 §), samt att som riksbankens metalliska kassa skulle räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld (3 §).

1948 års lag, som enligt vad förut anförts gällde för tiden till och med den 30 juni 1949, ersattes i sin tur med *lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*. I denna lag stadgas att under tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skola — i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen finnes stadgat — lända till efterrättelse vissa särskilda bestämmelser, vilka överensstämma med motsvarande bestämmelser i 1948 års lag, dock med den ändringen att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning i 1949 års lag fastställts till 3 500 miljoner kronor. Genom lag den 2 juni 1950 (nr 257) förordnades, att vad i 1949 års lag förordnats med avseende å tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle äga tillämpning jämväl med avseende å tiden från och med den 1 juli 1950 till och med den 30 juni 1951.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 februari 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* erinrat om att bestämmelserna i 1949 års lag tillkommit i avvaktan på en definitiv omläggning av riksbankslagens stadganden om sedelutgivningen. Fullmäktige hade i december 1949 uppdragit åt en kommitté — 1949 års riksbankslagskommitté — att avgiva förslag till revision av riksbankslagen innebärande bl. a., att den provisoriska lagstiftningen om sedelutgivningen skulle ersättas med definitiva bestämmelser i riksbankslagen. Det hade förutsatts att förslag skulle föreligga å sådan tid att proposition i ämnet kunde framläggas vid 1951 års riksdag. 1949 års riksbankslagskommitté hade med skrivelse den 23 januari 1951 till fullmäktige överlämnat utkast till ny riksbankslag jämte en promemoria innefattande kommentar till utkastet. Kommittén föresloge ändrade grunder för sedelutgivningsrätten och hade i övrigt verkställt en omarbetning av 1934 års riksbankslag, huvudsakligen i formellt hänseende. Fullmäktige anslöte sig till de synpunkter, som kommittén anlagt i fråga om sedelutgivningsrätten. Vad kommittén föreslagit beträffande utformningen av riksbankslagen ville fullmäktige tillstyrka. Under återopande härav ha fullmäktige, med överlämnande av utredningsmaterialet, hemställt att Kungl. Maj:t måtte genom proposition underställa riksdagen förslag om ny riksbankslag i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs utkast.

I den nyssnämnda av 1949 års riksbankslagskommitté överlämnade promemorian uttalas bl. a. att riksbankens guldkassa borde ha karaktären av en disponibel reserv för utländska betalningar. Riksbankslagens bestäm-

melser i 9 § och 11 § första stycket borde utgå och ej ersättas av några likartade regler. Gjorda överväganden hade föranlett kommittén att i sitt utkast till ny riksbankslag icke fixera sedelutgivningens maximum eller i övrigt föreslå några »spärrar» utöver den begränsning, som innefattades i de speciella stadgandena om de tillgångar riksbanken genom sina rörelsegrenar ägde förvärva och den bestämmelse som närmare kvalificerade vissa av dessa tillgångar som täckningsgilla samt en allmän bestämmelse om att riksbanken i all sin verksamhet hade att verka för uppnåendet av de penning- och valutapolitiska direktiv som uppställdes av riksdagen.

Enligt vid bankofullmäktiges skrivelse fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet i ärendet anmäldes reservation mot fullmäktiges ifrågavarande beslut av herr *Kristensson*, vilken ansett, att fullmäktige tills vidare bort bordlägga frågan om ny riksbankslag och hos Kungl. Maj:t hemställa om förlängning av gällande provisoriska sedelutgivningslag med något förhöjt eller på annat sätt modifierat maximum för sedelutgivningen. Herr *Sundén* har på anförda skäl förordnat, att provisoriet ännu under någon tid måtte bibehållas, på sätt herr *Kristensson* i sin reservation yrkat.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i sitt utlåtande över bankofullmäktiges skrivelse uttalat, att riksgäldsfullmäktige icke för närvarande kunde biträda förslaget om ändrade bestämmelser för riksbankens sedelutgivning. Hittillsvarande provisorium med en viss fastställd övre gräns för sedelutgivningsrätten borde tills vidare bibehållas med den jämkning beträffande denna övre gräns, som kunde anses påkallad av omständigheterna.

Enligt vid riksgäldsfullmäktiges utlåtande fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet i ärendet anmäldes reservation mot beslutet av herrar *Eriksson*, *Strand* och *Nilsson*, vilka ansett att fullmäktige bort tillstyrka bifall till bankofullmäktiges i ärendet gjorda framställning.

Svenska bankföreningen har i sitt utlåtande yttrat, att en definitiv ny lagstiftning avseende riksbankens sedelutgivningsrätt måste föregås av en betydligt grundligare och allsidigare utredning rörande de penningpolitiska förhållandenas samband med sedelutgivningsrätten än som varit möjlig för den mera tekniskt betonade kommitté som förberett det nu föreliggande förslaget till ny riksbankslag. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning borde den nuvarande provisoriska lagstiftningen, med eventuellt erforderliga ändringar i fråga om maximibeloppet, ytterligare någon tid förlängas.

Departementschefen. Enligt lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning gälla — i stället för vad i 1934 års riksbankslag är i motsvarande hänseende stadgat — särskilda föreskrifter i fråga om riksbankens rätt att utgiva sedlar. 1949 års lag, vars giltighetstid ursprungligen utgick den 30 juni 1950, har erhållit förlängd giltighet till och med utgången av juni månad 1951.

Det av bankofullmäktige framlagda förslaget till ny riksbankslag innebär, förutom en huvudsakligen formell omarbetning av riksbankslagen, att ändrade grunder för sedelutgivningsrätten skulle införas. Dessa ha i korthet antytts i det föregående.

Förslaget har såvitt angår sedelutgivningsrätten mött invändningar såväl hos bankofullmäktige som hos remissinstanserna. Jag är f. n. icke beredd att taga slutlig ståndpunkt till frågan hur sedelutgivningsrätten bör regleras på längre sikt utan har för avsikt att taga spörsmålet under närmare övervägande. Det kan härvid måhända visa sig lämpligt att särskilda sakkunniga tillkallas för att göra ytterligare utredningar i ämnet.

Övriga av bankofullmäktige föreslagna ändringar av riksbankslagens bestämmelser torde icke vara av den trängande natur, att det är påkallat att de genomföras särskilt. Jag anser sålunda att förslag till ny riksbankslag f. n. icke bör framläggas för riksdagen.

I avvaktan på resultatet av erforderliga överväganden rörande sedelutgivningsrättens reglering på längre sikt torde den provisoriska lagstiftningen härom böra förlängas, förslagsvis för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952. I samband därmed torde den nuvarande maximigränsen för sedelutgivningsrätten böra förhöjas. Enligt 1949 års lag äger riksbanken utge sedlar till ett belopp av högst 3 500 miljoner kronor. I samma lag stadgas vidare, att Konungen må, under vissa förutsättningar, medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor.

Jag har under hand inhämtat vissa uppgifter angående sedelutgivningen under åren 1945—1950. Under nämnda år uppgick sålunda sedelutgivningen per den 31 december till 2 781, 2 877, 2 895, 3 113, 3 287 respektive 3 513 miljoner kronor. Den högsta procentuella ökningen av sedelomloppet efter kriget inträffade år 1948 och utgjorde 7,5 procent. På grundval av en jämförelse mellan utvecklingen av löner och priser under åren 1947—48 och åren 1950—51 kan med en grov approximation sedelomloppet per den 31 december 1951 beräknas till 3 900—4 100 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning av sedelomloppet i förhållande till nuvarande maximibelopp med 11—17 procent. I anslutning till dessa beräkningar tillstyrker jag, att maximibeloppet för sedelutgivningen höjes från 3 500 till 4 100 miljoner kronor.

Bestämmelserna rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952 torde böra upptagas i en ny lag vilken — med den jämkning som föranledes av det nyss sagda — bör utformas i överensstämmelse med 1949 års lag i ämnet. Sålunda bör Konungen även framdeles kunna, under vissa förutsättningar, medgiva riksbanken att utge sedlar till ett ytterligare belopp av högst 700 miljoner kronor.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förhaft en inom första kammaren under nr 474 av herr *Holmbäck* väckt motion, vari hemställles »att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition nr 181 bestämma riksbankens rätt att utgiva sedlar enligt 1 § av den föreslagna lagen med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivningsrätt till högst tretusensjuhundra miljoner kronor».

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld.

Genom kungörelsen den 2 juni 1950, nr 258, har riksbanken för tiden till och med den 30 juni 1951 medgivits befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 februari 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* anført, att fullmäktige i det förslag till ny riksbankslag, som fullmäktige med skrivelse den 1 februari 1951 överlämnat till Kungl. Maj:t, ifrågasatt, huruvida icke stadgandet i § 72 regeringsformen om guldinlösningskyldigheten borde upphävas. Så länge så icke skett borde emellertid ifrågasvarande befrielse från guldinlösningskyldigheten erhålla fortsatt giltighet. Fullmäktige hemställde därför att riksbanken måtte för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952 fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena gäve anledning därtill, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i sitt utlåtande över bankofullmäktiges skrivelse förklarat, att riksgäldsfullmäktige icke hade något att erinra mot bifall till bankofullmäktiges i ärendet gjorda framställning.

Bank- och fondinspektionen har uttalat att det vore självklart, att man i nuvarande läge måste medgiva riksbanken fortsatt befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa bankens sedlar med guld.

Departementschefen. I enlighet med bankofullmäktiges förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I sammanhang med förevarande ärende har utskottet ansett sig böra behandla två likalydande motioner väckta, den ena inom första kammaren under nr 216 av herr *Andrén m. fl.*, och den andra inom andra kammaren

under nr 285 av herr *Hjalmarson m. fl.* I dessa motioner hemställas, »att riksdagen måtte på sätt den finner lämpligt erinra fullmäktige i riksbanken om det samband som råder mellan dess krediter till staten och den allmänna ekonomiska utvecklingen samt påfordra att fullmäktige måtte göra denna fråga till föremål för överbäganden i samband med den inom riksbanken pågående översynen av 1934 års riksbankslag».

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen I: 216.

I en den 20 april 1951 dagtecknad *proposition nr 206* angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m. har chefen för finansdepartementet under rubriken »Det ekonomiska läget» (s. 17—23) närmare behandlat frågan om den ekonomiska politiken under den närmaste tiden. Då bankoutskottet i förevarande utlåtande har för avsikt att upptaga frågan om den fortsatta ekonomiska politiken i anslutning till en av fullmäktige i riksbanken till bankoutskottet avgiven skrivelse angående penningpolitiken och då nyssnämnda avsnitt av sistnämnda proposition ingår i den del av densamma, som hänvisats till statsutskottet, har bankoutskottet efter samråd med statsutskottet funnit sig böra upptaga departementschefens förenämnda uttalanden till behandling i förevarande sammanhang.

Departementschefen anför:

»Vid anmälan för omkring en månad sedan av propositionen nr 143 med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft ställde jag frågan, huruvida den ekonomiska utvecklingen kunde sägas ha legat i linje med de uppgjorda prognoserna eller om det i belysning av vad som sedan årsskiftet inträffat funnes anledning att på nytt överbäga de krav som måste ställas på den ekonomiska politiken för att ny stabilitet i samhällsekonomin skulle kunna ernås vid det lägre penningvärde som vore att förutse. Jag lämnade i anslutning därtill en preliminär översikt av utvecklingen på olika områden, sådan den då kunde bedömas i ljuset av de ekonomisk-statistiska data som förelågo för den gångna delen av året. En mera definitiv bedömning av den fortsatta ekonomiska utvecklingen och den därav betingade ekonomiska politiken ansåg jag dock böra anstå, tills det slutliga riksstatsförslaget framlades och då pågående utredningar, bland annat inom konjunkturinstitutet, hade slutförts. När nu ifrågavarande undersökningar färdigställt, kan det konstateras, att den karakteristik av läget, som gavs i samband med nyssnämnda proposition, i allt väsentligt fortfarande äger giltighet. Jag torde därför här kunna inskränka mig till att, med hänvisning till den konjunkturrapport som i dagarna publicerats, i korthet erinra om huvuddragen av de skedda förändringarna och de slutsatser som därav kunna dragas med avseende på den framtida utvecklingen.

Vad först den internationella prisutvecklingen beträffar framhölls i propositionen nr 143, att råvarupriserna fortsatt att stiga sedan slutet av år 1950 och att prisrörelserna på de utländska marknaderna hade medfört kraftigare prishöjningar än vad man vid årsskiftet räknade med. En avmattning syntes emellertid ha ägt rum sedan mitten av februari. Under den tid som därefter förflutit ha ytterligare tecken framträtt som bestyrka, att den allmänna prisstegringen på de internationella råvarumarknaderna för tillfället avstannat. Detta torde i avsevärd mån sammanhånga med utvecklingen i Förenta staterna. I och med att ett allmänt pris- och lönestopp införts i USA i slutet av januari 1951 torde man få räkna med en betydligt långsammare prisuppgång därstädes i fortsättningen än hitintills. Dessutom synas för närvarande de amerikanska upplagringsköpen av nyckelråvaror för den civila och militära beredskapen ha minskat något. Dessa omständigheter böra få en dämpande inverkan på hela det internationella konjunkturförloppet med hänsyn till den amerikanska ekonomins dominerande inflytande inom världsekonomin. Vid sidan härav torde det internationella regleringssystem för råvaror, som håller på att byggas upp, komma att minska utrymmet för en ytterligare spekulativ uppdrivning av prisnivån.

Förhastade slutsatser få dock icke dragas av vad jag senast nämnt. Mot de krafter som verka i stabiliserande riktning på råvarumarknaderna utomlands kunna ställas andra faktorer som tendera att driva priserna ytterligare i höjden eller i varje fall motverka en prissänkning. Sålunda förutsätta de uppgjorda planerna för upplagringen i beredskapssyfte i Förenta staterna en utökning av inköpen under budgetåret 1951/52 i förhållande till nu löpande budgetår. Härutöver måste man vara beredd på att halv- och färdigfabrikatens priser efterhand komma att anpassas till de höjningar som redan ägt rum på råvaruområdet. De nu inträffade prisfallen, respektive uppbromsningarna av prisstegringen beträffande vissa råvaror kunna därför, såsom konjunkturinstitutet framhåller, icke anses förebåda något slut på nu rådande inflationskonjunktur, så länge det politiska osäkerhetstillståndet består och försvarsutgifterna fortsätta att öka mot de i upprustningsprogrammen fastslagna nivåerna. Den ekonomiska politiken måste därför räkna med risken för en fortsatt internationell prisstegring och inrätta sig därefter. Detta innebär dock icke, att förhoppningen om ett omslag på världsmarknaderna behöver avskrivas.

I fråga om utvecklingen inom landet träder den pågående upplyftningen av pris- och lönenivån i förgrunden. Såsom jag redan i propositionen nr 143 antydde, ha verkningarna på den svenska prisnivån av den internationella prisutvecklingen blivit större än vad man vid årsskiftet ställde in sig på. Det står nu klart, att en betydligt starkare stegring av priser och löner kommer att äga rum i år än vad som kunde förutses vid årets början. Sålunda har levnadskostnadsindex redan under första kvartalet (från december 1950

till mars 1951) stigit med omkring 10 procent. Indexen ligger därmed omkring 12 procent över 1950 års genomsnittsnivå. I övervägande grad beror denna utveckling på de höjda export- och importpriserna. Denna prisstegringsfaktor kommer även i fortsättningen att göra sig gällande och påverka den interna prisutvecklingen. Konjunkturinstitutets överväganden göra det rimligt att räkna med en fortsatt importprisstegring, fast i långsammare takt, även om råvarupriserna på de utländska marknaderna skulle stabiliseras. De inträffade höjningarna på råvaruområdet ha som nämnts ännu ej mynnat ut i en motsvarande prisuppgång på färdigvaror och halvfabrikat. Vid sidan härav pekar konjunkturinstitutet på det prisuppdrivande element som utgöres av de prisspanningar som uppstå mellan hemmamarknadsvaror å ena sidan och import- och exportvaror å den andra. Ett ytterligare skäl att vänta en fortsatt höjning av den svenska konsumtionsprisnivån är, att denna endast så småningom och med betydande eftersläpningar röner inverkan av de stegrade export- och importpriserna. Slutresultatet kommer att bero på, å ena sidan, kostnadsförändringar av inre eller yttre orsaker och, å andra sidan, det köpkraftsmotstånd som bjudes mot strävandena att kompensera kostnadsstegringarna genom prishöjningar. Styrkan av motståndet från köparnas sida betingas i hög grad av hur förhållandet mellan tillgång och efterfrågan i samhället gestaltas under inflytande av den förda ekonomiska politiken.

Av det senast anförda följer, att möjligheterna att begränsa prisrörelserna inom landet till absolut ofrånkomliga prisstegringar måste grundas på åtgärder för att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen. I detta hänseende ha de reala förutsättningarna icke i avgörande mån förändrats i jämförelse med läget vid årsskiftet, även om de psykologiska betingelserna för stabiliseringspolitiken försämrats genom den ökade näring åt inflationistiska förväntningar som de gångna månadernas utveckling medfört. I motsats till de avsevärda avvikelserna beträffande de prismässiga beräkningarna hålla de reala nationalbudgetkalkylerna i stort sett fortfarande. Skäl saknas därför att för närvarande framlägga en reviderad nationalbudget, såsom ursprungligen förutskickats. Endast mindre jämkningar kunna för dagen bedömas vara erforderliga i dessa kalkyler. Sålunda torde den försämrade tillförseln utifrån av råvaror enligt konjunkturinstitutet icke komma att få mera betydande konsekvenser för produktionsmöjligheterna under det närmaste halvåret. Lagren inom landet kunna nämligen under en övergångstid överbrygga svårigheterna. Hänsyn till befarade råvarusvårigheter togs dessutom vid de ursprungliga uppskattningarna av produktionens storlek för i år. Såframt icke skördeutfallet blir katastrofalt dåligt, finnes det därför grund för förhoppningen, att den totala produktionen inom landet i år kommer att öka med omkring tre procent. För följande år framstå däremot produktionsperspektiven i mörkare dager, för så vitt icke det världspolitiska läget förändras.

I fråga om investeringsverksamheten och den offentliga konsumtionen innebära de ytterligare försvarsutgifter, som beslutats, en ökning av anspråken på de tillgängliga resurserna. Det är även möjligt, att en större del av varutillgången än tidigare beräknats kommer att utnyttjas för lagringsändamål och därigenom undandragas den löpande förbrukningen. I övrigt kunna några mera väsentliga förskjutningar i förhållande till årsskiftets beräkningar icke konstateras beträffande ifrågavarande sektorer av det ekonomiska livet. Redan den nu kända stegringen på området för investeringar och offentlig konsumtion får emellertid till följd, att utrymmet för privat konsumtion minskar i jämförelse med de förutvarande beräkningarna. Under det att man tidigare kunde räkna med möjligheter till nära två procents ökning av den privata konsumtionen, torde det nu vara riktigtast att utgå från att konsumtionsstandarden i stort sett måste bli oförändrad i förhållande till fjolårets. Detta rimmar också tämligen väl med de genomsnittliga pris- och lönerelationer som synas bli resultatet av den pågående förskjutningen på ifrågavarande områden. Emellertid dölja genomsnittstalen för de inträffade lönestegringarna de avsevärda olikheter som föreligga beträffande förändringarna i de skilda arbetsmarknadssektorerna. De fack, för vilka kollektivavtal träffades på ett tidigt stadium, ha fått otillräcklig kompensations för varufördyringen och därigenom sänkt levnadsstandard, medan andra fack lyckats ernå höjningar över genomsnittet och följaktligen en standardförbättring i större eller mindre utsträckning. Sämst ställda i förvarande avseende äro spararna och övriga kategorier med oförändrade penninginkomster. På detta sätt har en snedvridning av lönestrukturen uppkommit, som — förutom att den skapar orättvisor och ojämnheter i de individuella fallen under löpande avtalsperiod — ger upphov till komplicerade problem vid de stundande löneförhandlingarna för nästa avtalsperiod och försvårar ansträngningarna att åstadkomma en framtida pris- och lönestabilitet.

En betydande modifikation i fråga om möjligheterna till standardhöjning kan komma att betingas av utrikeshandelns gestaltning. De närmaste månaderna ha nämligen landets bytesrelationer gentemot utlandet, tack vare den snabba stegringen av exportpriserna på skogsindustriprodukter, förbättrats i en takt som vida överstiger vad man förut vågat hoppas på. De rådande noteringarna peka på ytterligare, avsevärda förbättringar. Skulle dessa förbättringar bli bestående och rentav gå ännu längre, innebär detta en synnerligen värdefull vinst för det svenska folkhushållet, vilken skulle väga lika tungt som den för i år uppskattade produktionsökningen och i motsvarande mån öka utrymmet för ett tillgodoseende av de olika behoven inom landet. Underlaget för en bedömning av den framtida utvecklingen av bytesrelationerna med utlandet är emellertid icke tillräckligt för att det skall vara möjligt ännu att i den ekonomiska politiken bygga på de tendenser som för

tillfället kunna skönjas. Den fortsatta utvecklingen i detta hänseende förtjänar dock att följas med största intresse.

Även i övrigt är det påkallat att följa utrikeshandeln med uppmärksamhet. Såväl export- som importvärdet befinner sig i kraftig ökning. Under årets två första månader har importen stigit snabbare än exporten, vilket resulterat i ett mycket betydande importöverskott, nämligen icke mindre än 389 miljoner kronor. Detta stora överskott kan vara i huvudsak säsongmässigt, men det kan också tyda på en inflationistisk ansvällning av importen, och då icke så mycket i fråga om nödvändiga råvaror och bränslen utan snarare beträffande mera umbärliga varor.

Under intrycket av importöverskottet samt måhända också på grund av ökade förskottsbetalningar har ett avsevärt valutautflöde ägt rum under januari—februari och i början av mars. Därefter har en omsvängning inträffat och valutareserven åter börjat påfyllas bl. a. på grund av apprecieringsryktena. Nettoresultatet under första kvartalet blev, såsom framgår av nedanstående tabell, en nedgång av den centrala valutareserven med 106 miljoner kronor.

Den centrala valutareserven.

<i>Riksbanken</i>	31/12	31/3	30/6	31/12	31/3
	1949	1950	1950	1950	1951
Guld	362	359	369	466	588
US-dollar	385	468	512	493	443
Engelska pund	508	385	316	212	244
Övriga valutor	61	106	120	215	236
Summa (brutto)	1 316	1 318	1 317	1 386	1 511
Kronskulder (netto)	— 126	— 134	— 96	— 232	— 463
Summa (netto)	1 190	1 184	1 221	1 154	1 048
<i>Riksgäldskontoret</i>					
Engelska pund	109	109	—	—	—
Franska francs	45	—	—	—	—
Summa	1 344	1 293	1 221	1 154	1 048
<i>Clearing</i>	— 36	— 31	— 35	—	—
Totalsumma	1 308	1 262	1 186	1 154	1 048

På penning- och kapitalmarknaden har den i propositionen 143 berörda ökningen av bankernas kreditgivning fortsatt. Sedan Koreakrigets början och fram till och med mars innevarande år har sålunda affärsbankernas utlåning ökat med cirka 1 160 miljoner kronor, att jämföras med en ökning om cirka 480 miljoner kronor under juli—mars 1949/50. Utlåningstakten hos sparbankerna har däremot något begränsats. Dessas utlåning (84 större sparbanker) har under perioden juli—mars ökat med cirka 210 miljoner

kronor mot cirka 290 miljoner kronor för ett år sedan. Avsaktningen beror framför allt på att sparbankernas likviditet under senare hälften av år 1950 varit hårt ansträngd till följd av en försvagad inlåning. I mars och början av april har läget på penning- och kapitalmarknaden i dess helhet präglats av åtstramning, varför särskilda likviditetsbegränsande åtgärder, utöver dem som tidigare vidtagits, icke erfordrats under ifrågavarande period.

Såsom jag framhöll i nyssnämnda proposition, får ansvällningen av bankernas kreditgivning naturligtvis ses mot bakgrunden av den ökning av importen och investeringsverksamheten som ägde rum under år 1950 och som fortsatt under innevarande år. Det kan emellertid icke råda något tvivel om att utvecklingen på kreditmarknaden utgör en av de faktorer som kan rubba både jämvikten mellan efterfrågan och tillgång inom landet och balansen i förhållande till utlandet och som därför kräver en oavlätlig uppmärksamhet i dagens läge.

Vad jag här anfört med utgångspunkt från konjunkturinstitutets material innebär, som jag inledningsvis framhållit, ingen avgörande ändring gentemot den ekonomiska översikt som lämnades i propositionen nr 143. För den närmaste framtiden finnes det därför icke heller skäl för en avvikelse från de riktlinjer för den ekonomiska politiken som jag där angav och vilka i stort sett överensstämmer med det program för den ekonomiska politiken som framlades i finansplanen till årets statsverksproposition. Detta program täcker alla områden av det ekonomiska livet och har sin tyngdpunkt förlagd till strävandena att begränsa de inflationistiska verkningarna av den uppdrivna vinstkonjunkturen på företagarområdet. Som de viktigaste instrumenten härvidlag framstå:

1. en aktiv finanspolitik, syftande till att ernå en sådan överbalansering av driftbudgeten, att största möjliga del av statens kapitalutgifter täckes av egenliga statsinkomster, och baserad på, å ena sidan, återhållsamhet på utgiftssidan och, å andra sidan, ökning av statsinkomsterna genom bland annat höjda skatter;

2. en kreditbegränsande penningpolitik stödd på reglering av kassareservbestämmelserna i förening med den genomförda höjningen av den allmänna räntenivån samt den träffade överenskommelsen med bankerna om restriktivitet vid utlåningen;

3. en investeringsskatt för att motverka en inflationistisk ansvällning av sådana lagerökningar och maskinanskaffningar som finansieras med företagarens egna vinstmedel;

4. en prisutjämningsavgift vid export av skogsindustriprodukter för att reducera risken för jämviktsstörande verkningar på samhällsekonomin av de övernormala vinsterna i vederbörande branscher;

5. en direkt reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten så att denna hålles inom ramen för de personliga och materiella resurserna;

6. en effektiv priskontroll för att förhindra uppkomsten av sekundära prisstegringar inom landet.

Allt efter omständigheterna kunna de olika åtgärder, som inrymmas i programmet, aktiviseras och skärpas i enlighet med de fastställda principiella riktlinjerna.

Till de särskilda problem, som hänföra sig till höstens avtalsrörelser och som kräva ingående överväganden, torde jag sedermera få återkomma. Ett ståndpunktstagande i hithörande frågor måste föregås av överläggningar med arbetsmarknadens parter. Med hänsyn till frågornas stora räckvidd för den samhällsekonomiska utvecklingen på något längre sikt bör dessutom samråd ske med vederbörande politiska och ekonomiska organisationer.»

I skrivelse den 28 april 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* delgivit utskottet fullmäktiges uppfattning rörande riktlinjerna för penningpolitiken. Fullmäktige ha anfört följande:

»De penningpolitiska åtgärder, som vidtogos omkring mitten av år 1950, omfattade dels utfärdandet av särskilda kassareservsbestämmelser för affärsbankerna, dels ingåendet av överenskommelser mellan riksbanken och de mera betydande kreditinstituten om en restriktiv kreditgivning, dels en marknadspolitik från riksbankens sida syftande till en åtstramning av penningmarknaden, dels accepterandet av en viss räntestegring som en konsekvens av en sådan politik, dels slutligen ett samarbete mellan riksgäldskontoret och riksbanken för att i största möjliga utsträckning täcka det statliga medelsbehovet på marknaden utanför riksbanken. Det huvudsakliga syftet med dessa åtgärder var att söka begränsa den kreditexpansion, som gjort sig gällande sedan september 1949. Det är icke möjligt att avgöra, hur den totala kreditvolymen utvecklats om dessa åtgärder icke vidtagits; emellertid kan nu konstateras, att kreditutvidgningen trots dessa fortsatt i en snabbare takt än den, som kunde iakttagas under den tiomånadersperiod, som avslutades med juni 1950. Utlåningsökningen i de viktigare kreditinstituten belyses av sammanställningen i tabell 1.

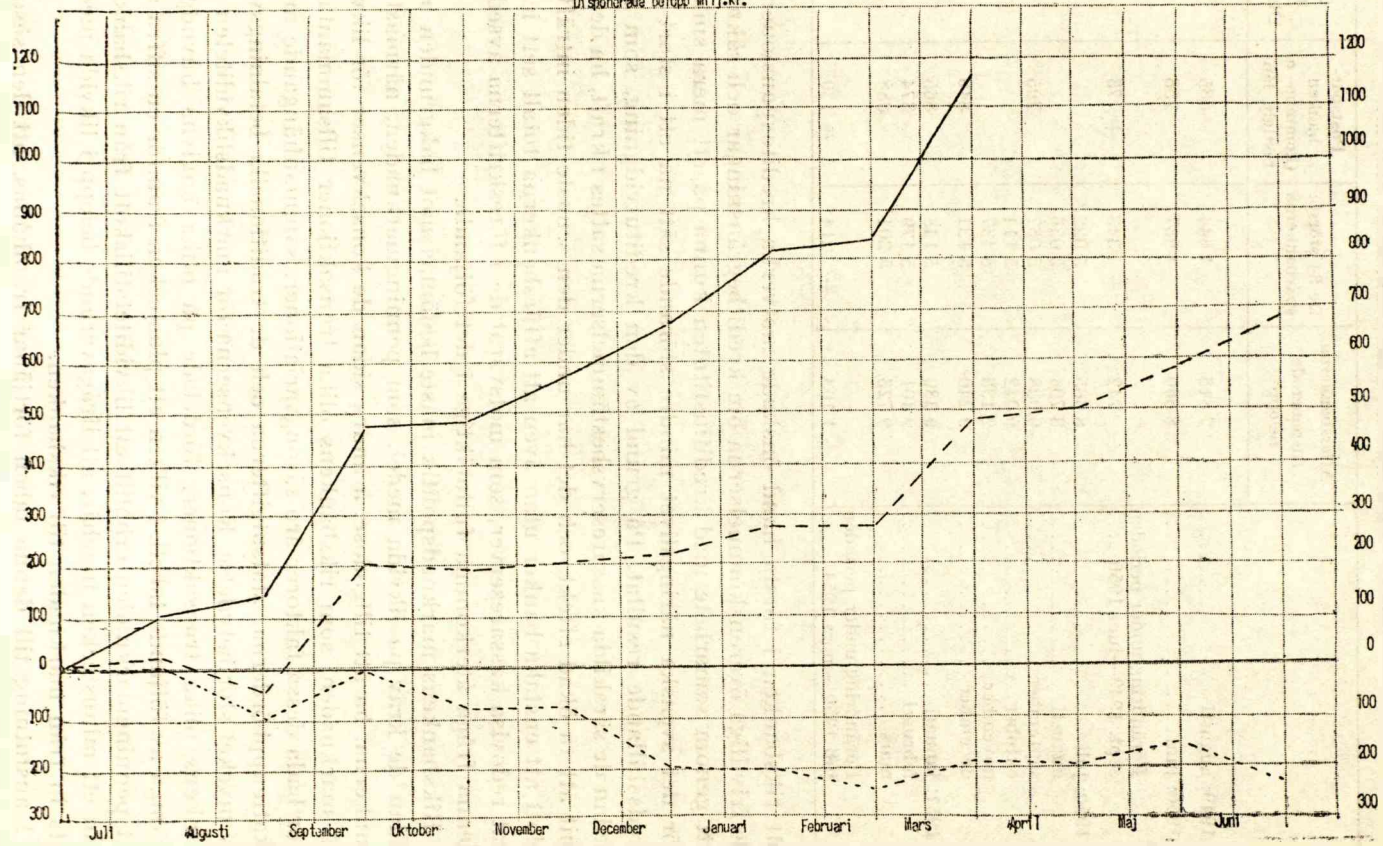
För den kvantitativt sett betydelsefullaste av de olika grupperna av kreditinstitut, affärsbankerna, lämnar diagram 1 en översikt av den totala kreditvolymens utveckling från och med juli månad 1950 i jämförelse med de två närmast föregående årsperioderna.

Mot bakgrunden av den särskilt sedan mitten av år 1950 pågående kreditexpansionen, i första hand hos affärsbankerna, skall i det följande några kommentarer lämnas till de inledningsvis berörda penningpolitiska åtgärderna.

De föreskrifter om skyldighet för affärsbankerna att hålla särskilda kassareserver, som i juli 1950 föreslogos av fullmäktige och trädde i kraft från och med oktober 1950, beredde vid denna tid icke affärsbankerna några större svårigheter. Att de icke blevo av mera ingripande natur berodde på

1948/49 .....
 1949/50 - - - - -
 1950/51 —————

Kumulativ ökning i affärsbankernas utlåning under vart och ett av budgetåren 1948/49 - 1950/51.
 Di sponerade belopp milj.kr.

Tabell 1. Utlåningen hos vissa kreditinstitut. Milj. kr.

	Affärsbankerna Disponerade belopp	De 84 största sparbankerna	Postspar- banken (kommun- o. fastigh. lån)	Central- kassorna Disp. belopp
1949: augusti	7 818	4 644	685	336
1950: juni	8 560	4 987	758	380
Förändring under perioden sept. 1949—juni 1950	+ 742	+ 343	+ 73	+ 44
1950: juli	8 665	5 022		384
augusti	8 704	5 056		390
september	9 038	5 087	795	395
oktober	9 042	5 114		401
november	9 138	5 137		405
december	9 240	5 131	846	404
1951: januari	9 380	5 148	865	406
februari	9 401	5 179	874	408
mars	9 723	5 201	888	414
Förändring under perioden juli 1950—mars 1951	+ 1 163	+ 214	+ 130	+ 34

att riksbanken i första hand önskade motverka kreditexpansionen genom de frivilliga överenskommelserna om kreditbegränsningar och räknade med att genom samarbete med kreditinstituten kunna på ett mera smidigt och för det svenska näringslivet mindre störande sätt nå ett i stort sett tillfredsställande resultat. På grund av den kreditutvidgning, som inträffat sedan de särskilda kassareservbestämmelserna sattes i kraft, ha dessa kommit att få ökad effekt, och det har under den senaste tiden inträffat, icke blott att enstaka banker utan även att affärsbankerna totalt sett icke kunnat redovisa kassareserver, som motsvarat de i föreskrifterna avsedda. Till denna fråga återkomma fullmäktige i det följande.

Riksbankens marknadspolitik måste bedömas mot bakgrunden av å ena sidan de krav på likvida medel, som penningmarknaden, närmast affärsbankerna, ha att tillgodose, å andra sidan de konsekvenser för likviditeten på marknaden, som riksbankens olika transaktioner tillsammans antagna ha. För båda dessa faktorer äro säsongvariationer, sammanhängande med bl. a. skatteuppbörderna, statsutgifterna och de traditionella betalningsvanorna, av mycket stor betydelse. Konsekvenserna för marknadlikviditeten av riksbankens olika transaktioner, fördelade på olika angivna huvudgrupper, framgå av följande tabell, i vilken ett plustecken framför en siffra angiver, att penningmarknaden erhållit ett likviditetstillskott från riksbanken, medan ett minustecken innebär, att ifrågavarande belopp i likvida medel dragits in från marknaden till riksbanken.

I anslutning till denna tabell förtjänar framhållas, att den säsongmäsiga likviditetsökningen under andra halvåret 1949 praktiskt taget helt och hållet åstadkoms genom en inströmning av valutor till riksbanken, medan

Tabell 2. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel. Milj. kr.

	1949		1950				1951
	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.
Nettoreultat av riksbankens samtliga guld- och valutatransaktioner	+ 222	+ 284	+ 42	+ 46	+ 85	— 158	— 137
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkning i riksbanken	+ 175	— 27	+ 56	— 122	+ 107	— 117	— 219
Nettoreultat av riksbankens köp och försäljning av svenska skattkamarväxlar och obligationer	— 366	+ 309	— 533	+ 182	— 88	+ 766	+ 109
Andra transaktioner med marknaden ..	— 61	+ 20	— 4	— 61	— 30	+ 3	+ 46
Nettoreultat av riksbankens transaktioner	— 30	+ 586	— 439	+ 45	+ 74	+ 494	— 201
Utelöpande sedlar.....	+ 32	+ 259	— 126	+ 17	+ 19	+ 315	— 158
Affärsbankernas m. fl. tillgodohavanden å checkräkning hos riksbanken	— 62	+ 327	— 313	+ 28	+ 55	+ 179	— 43
Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel	— 30	+ 586	— 439	+ 45	+ 74	+ 494	— 201

under andra halvåret 1950 riksbankens valutaställning försvagades. Den monetära expansion, som normalt uppträder under det andra halvåret och som var av ungefär samma storlek år 1950 som år 1949 (568 mot 556 miljoner kronor), kom därför att under senare delen av år 1950 huvudsakligen förläggas till skattkamarväxeltransaktionerna i stället för till valutatransaktionerna. Vid bedömandet av tabellens siffror över resultatet av riksbankens köp och försäljningar av skattkamarväxlar och obligationer bör beaktas, att en omläggning av riksgäldskontorets praxis skedde i slutet av år 1950. Tidigare hade vid en tillströmning av medel till riksgäldskontoret en inlösen av skattkamarväxlar i riksbanken omedelbart skett. Numera samlar kontoret inflytande överskottsmedel på sin inlåningsräkning i riksbanken och tillgodoföres en viss ränta. Resultatet för penningmarknadens likviditet blir detsamma, men en förskjutning inträder mellan de i ovanstående tabell redovisade beloppen för förändringarna på de statliga myndigheternas checkräkning och i värdepappersinnehavet. Detta är förklaringen till att exempelvis under första kvartalet 1951 nettoförändringarna på de statliga myndigheternas checkräkningar i riksbanken ledde till en likviditetsminskning med 219 miljoner kronor, medan motsvarande period 1950 samma transaktioner medförde en likviditetsökning på 56 miljoner kronor.

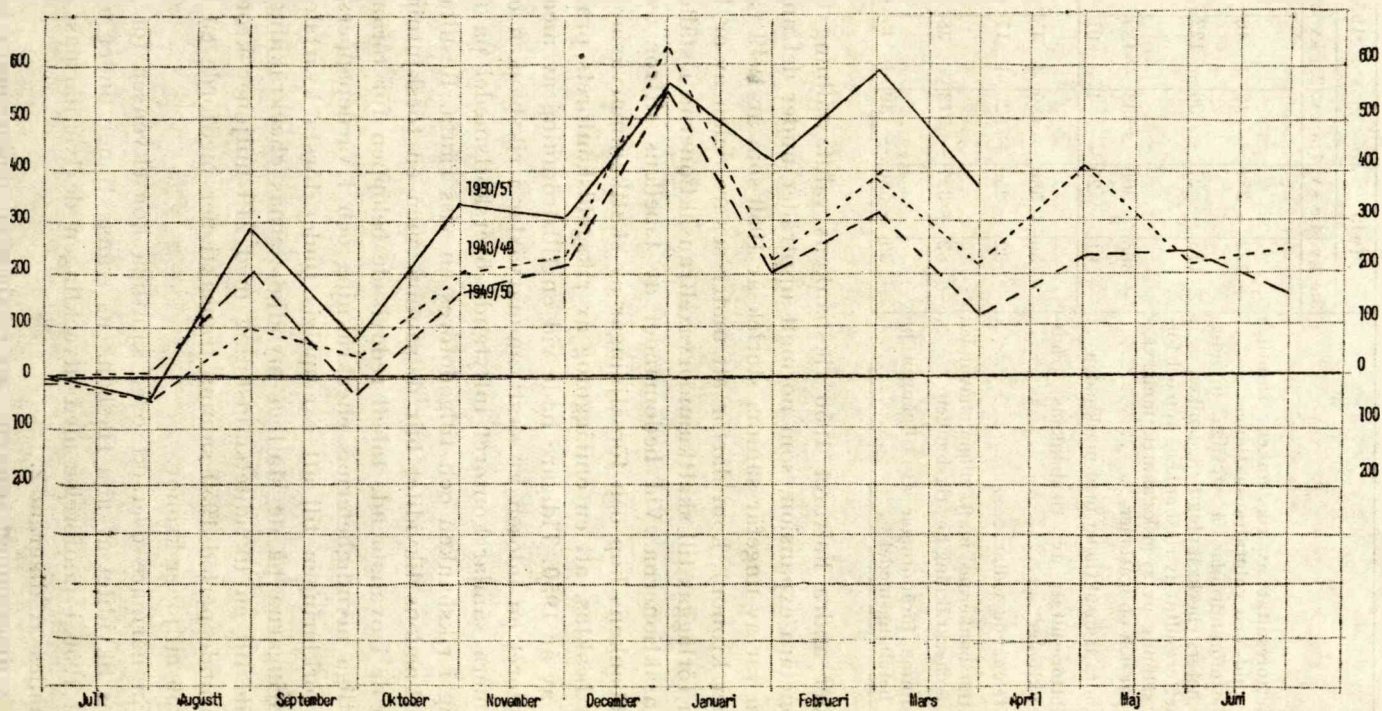
En närmare översikt över samtliga konsekvenser för penningmarknadens likviditet av alla riksbankens transaktioner under perioden fr. o. m. juli 1950 i jämförelse med utvecklingen de två närmast föregående åren erhålles av diagram 2.

Av diagrammet framgår, att riksbanken under andra halvåret 1950 tillförde marknaden medel i ungefär samma omfattning som under motsva-

Diagram 2

Kumulativa effekten på marknadslikviditeten av riksbankens samtliga
transaktioner under vart och ett av budgetåren 1948/49 - 1950/51.

Milj. kr.

rande perioder åren 1948 och 1949. Under den hittills gångna delen av år 1951 ha däremot riksbankstransaktionerna lett till ett något större likviditetstillskott än tidigare år, huvudsakligen beroende på att återströmningen av likvida medel till riksbanken under januari 1951 var mindre än vad som kan betraktas som normalt för säsongen.

Genomförandet av denna marknadspolitik från riksbankens sida har medfört, att penningmarknaden sedan sommaren 1950 kännetecknats av ansträngd likviditet och tidvis utpräglad stramhet, bortsett från enstaka, kortvariga perioder, då likviditeten tillfälligt stigit på grund av nödvändigheten att möta väntade påfrestningar, t. ex. i samband med skatteuppbörden i mars 1951. Anledningen härtill har varit, att kraven från marknadens sida varit betydligt starkare än vad som motsvarat det medelstillskott, som riksbankstransaktionerna lämnat. Detta förklaras av att kreditexpansionen trots de penningpolitiska åtgärder, som vidtagits för dess dämpande efter Korea-konfliktens utbrott sommaren 1950, icke visat någon tendens att avtaga utan i stället intensifierats. Den inlåningsökning, som affärsbankerna kunnat registrera under de sista tre kvartalen, ligger lägre, under senare delen av 1950 t. o. m. väsentligt lägre, än motsvarande ökning ett år tidigare, och synes få betraktas närmast såsom en följdforeteelse till utlåningsstegringen.

Förhållandet mellan riksbankstransaktionernas inverkan och de krav, som enbart affärsbankernas kreditutvidgning ställt på penningmarknaden, framgår vid en jämförelse mellan diagram 1 och 2 samt belyses närmare av följande tabell, i vilken de mera markerade säsongvariationerna eliminerats därigenom, att siffrorna avse förändringarna vid angivna tidpunkter i förhållande till läget vid motsvarande tidpunkter ett år tidigare.

Tabell 3.

Ultimo	Affärsbankernas kreditökning sedan ultimo juni 1950 <i>utöver</i> motsvarande kreditökning ett år tidigare	Riksbankstransaktionerna <i>stötta</i> tillskott till marknadslikviditeten sedan ultimo juni 1950 <i>utöver</i> motsvarande tillskott ett år tidigare
	Milj. kr.	
1950: juli	+ 79	— 41
augusti	+ 195	+ 81
september	+ 272	+ 104
oktober	+ 288	+ 178
november	+ 367	+ 86
december	+ 451	+ 12
1951: januari	+ 542	+ 212
februari	+ 562	+ 270
mars	+ 680	+ 250

Det torde framgå av de i tabellen angivna siffrorna, att det primära i den utveckling, som ägt rum, varit kreditexpansionen. Riksbanken har genom sina transaktioner endast i efterhand och i begränsad utsträckning

försett penningmarknaden med de medel, som erfordrats för att sätta kreditmarknaden i stånd att fungera på traditionellt sätt. Sålunda var från och med juli 1950 till och med mars 1951 enbart affärsbankernas utlåningsökning 1 163 miljoner kronor eller 680 miljoner kronor större än motsvarande period ett år tidigare, medan riksbankens transaktioner tillförde marknaden medel för 367 miljoner kronor eller 250 miljoner kronor mera än ett år tidigare. Resultatet blev som framhållits en åtstramning av penningmarknaden, något som ingick som ett led i de penningpolitiska åtgärder, som inledningsvis angivits.

Konsekvenserna av riksbankens marknadspolitik blev som förutsett en räntestegring. Denna tog till att börja med formen av dels en höjning av diskontot på kortfristiga skattkamarväxlar från 1 till 2 procent, dels en successiv ränteglidning uppåt på marknaden för långfristiga obligationer, mera accentuerad allt eftersom läget på penningmarknaden åtstramadades, men inom ramen för i stort sett oförändrade in- och utlåningsräntor. Denna period av ränteglidning avbröts genom att riksbanken från och med den 1 december 1950 höjde det officiella diskontot med $\frac{1}{2}$ procent, varefter övriga räntesatser anpassade sig efter det nya diskontoläget. Riksbanken har därefter strävat efter att med bibehållande av största möjliga stramhet på penningmarknaden stabilisera ränteläget och motverka uppkomsten av en ny ränteglidning. Detta har nödvändiggjort vissa marknadsoperationer, vilka i och för sig motverkat åtstramningen på penningmarknaden men varit av så begränsad omfattning, att deras betydelse i jämförelse med andra faktorer, som påverkat marknaden, måste betecknas som underordnad. De ha fallit inom ramen för de riksbankstransaktioner, som ovan siffermässigt redovisats.

Vad slutligen beträffar strävandena att i största möjliga utsträckning täcka det statliga lånebehovet utanför riksbanken kan erinras om att riksgäldskontoret i november 1950 beslöt emittera ett $3\frac{1}{4}$ procent femtonårigt statslån, på vilket tecknades något över 200 miljoner kronor, samt i augusti och oktober 1950 och februari 1951 utbjöd skattkamarväxlar till försäljning på marknaden. Anbudet i oktober uppgingo till 95 miljoner kronor, men 75 miljoner kronor härav, avseende den längre av de två utbudna växeltyperna, antogs ej, då diskontot ansågs för högt. Några dagar senare placerades emellertid 85 miljoner av den kortare växeltypen till ett diskonto, som kunde godtagas av riksgäldskontoret. Även i februari uppstodo vissa motsättningar beträffande diskontots höjd, vilka emellertid efter underhandlingar kunde avlägsnas, så att det ursprungligen tecknade beloppet, 205 miljoner kronor, kunde placeras.

Det ligger i sakens natur att, då någon egentlig marknad för skattkamarväxlar icke finnes i Sverige, svårigheter uppstå vid fastställandet av diskontot på dylika växlar. Affärsbankerna, mellan vilka ett visst samarbete vid avgivandet av anbud torde förekomma, stå som en grupp, med

intresse att höja förräntningen på sina kortfristiga placeringar, mot riksgäldskontoret, som önskar nedbringa statens räntekostnader. Om den enda instans, som kan konkurrera med affärsbankerna, nämligen riksbanken, icke begagnade sig av sin möjlighet eller icke hade möjlighet att i sista hand från riksgäldskontoret övertaga skattkamarväxlar, skulle riksgäldskontoret i lägen, då medel för bestridande av statens utgifter måste anskaffas, nödgas godtaga praktiskt taget varje räntekrav från affärsbankernas sida. Å andra sidan förekomma situationer, då penningmarknaden är så stram, att skattkamarväxlar över huvud ej kunna placeras därpå, oberoende av svårigheter att nå uppgörelse om diskontots storlek. En sådan situation förelåg enligt riksbankens och riksgäldskontorets bedömning i december 1950, då riksbanken följaktligen, delvis i samband med en konverteringsoperation, övertog växlar för 397 miljoner kronor. Att detta bedömning var riktigt framgår av det förhållandet, att affärsbankerna innan månadens slut blevo nödsakade att sälja 40 miljoner kronor av sitt innehav av skattkamarväxlar till riksbanken för att möta påfrestningarna.

Av det sagda framgår, att riksbankens transaktioner i skattkamarväxlar med riksgäldskontoret inneburit av angivna förhållanden och överväganden motiverade avvikelser från den sedan sommaren 1950 vidhållna, principiella linjen att i så stor utsträckning som möjligt förlägga statsupplåningen till marknaden utanför riksbanken. De ha icke medfört ett uppgivande av målet att nå och vidmakthålla största möjliga stramhet på penningmarknaden. Transaktionerna i fråga ingå i den tidigare återgivna sifferredogörelsen för riksbankens marknadspolitik.

Det bör tilläggas, att vid affärer i skattkamarväxlar mellan riksbanken och marknaden, d. v. s. huvudsakligen affärsbankerna, riksbankens inställning varit att skattkamarväxlar med löptid avpassad efter marknadens behov och önskemål alltid skola tillhandahållas. Å andra sidan kunna affärsbankerna alltid påräkna att sälja skattkamarväxlar till riksbanken. Härigenom ha växlarna fått karaktären av en verklig likviditetsreserv, vars huvudsakliga skillnad gentemot kontanta medel är att de löpa med viss ränta, något som bör minska benägenheten hos bankerna att begagna denna likviditetsreserv för ökad utlåning. Vid bedömning av räntans höjd bör detta förhållande beaktas; skattkamarväxeldiskontot bör följaktligen betraktas mot bakgrunden av bankernas kostnad vid inlåning av medel av motsvarande karaktär.

Penning- och kreditmarknadens utveckling sedan sommaren 1950 har, såsom närmare framgår av den ovan lämnade redogörelsen, i mycket hög grad påverkats av de osedvanligt starka kraven på krediter, som utgått från det svenska näringslivet. Dessa krav ha i huvudsak föranletts av en ökning av vår internationella handel, delvis sammanhängande med importens liberalisering, de av världsinflationen framkallade prisstegringarna, en

ökad lagerhållning av viktiga varor samt en viss ökning av investeringsverksamheten, bl. a. i bostäder. Delvis måste de emellertid enligt fullmäktiges mening även återföras på stegrad konsumtion och ökade inköp för lagring från handels- och enskildas sida av konsumtions- och konsumtionskapitalvaror samt, särskilt under den sista fasen av den period av ränteglidning som avslutades i december 1950, av en viss »kredithamstring», utlöst av farhågor för ytterligare räntestegring och för ökade svårigheter att till följd av den pågående åtstramningen av penningmarknaden i fortsättningen erhålla kredit. Det visade sig att den mellan riksbanken och kreditinstituten ingångna överenskommelsen om återhållsamhet vid kreditgivningen, försvagad av de svenska kreditgivarnas starka konkurrens om de goda kunderna, men å andra sidan förstärkt av de penningpolitiska medel som funnos till riksbankens disposition — skärpta kassareservbestämmelser, åtstramning av penningmarknaden och räntehöjning — icke höll inför den belastning, som dessa stegrade kreditkrav inneburo. Mot bakgrunden av det samarbete med affärsbankerna, som riksbanken upprätthållit under de senaste åren, vilja fullmäktige icke ifrågasätta affärsbankernas önskan att i det allmännas intresse, och därför även i eget intresse på längre sikt, lojalt fullfölja den träffade överenskommelsen om kreditinskränkningar. De sista tre kvartalens utveckling på kreditmarknaden ger emellertid vid handen, att förmågan härtill saknas i ett läge med så starka, i stor utsträckning av ekonomiska förhållanden utomlands orsakade påfrestningar, som den senaste tiden utvisat.

Beträffande penningpolitiken under den närmaste framtiden vilja fullmäktige, utan att därmed taga ställning till den allmänna räntepolitiken, som sin bestämda mening uttala, att i det rådande läget ett upprepande av den ränteglidningsprocess, som förekom från sommaren 1950 till och med november 1950, icke bör förekomma. Skulle en spekulation, som anteciperade en sådan utveckling, uppstå — vissa tecken härpå visade sig under april — ämnar riksbanken bryta denna, även om detta skulle medföra ett tillfälligt avsteg från strävandena att hålla penningmarknaden stram. Ränteförändringar skola enligt fullmäktiges åsikt vara resultatet av beslut, fattade av de ansvariga myndigheterna under beaktande av tendenserna i det rådande läget och efter övervägande av räntans sannolika inverkan på den ekonomiska utvecklingen i dess helhet, och icke framkomma som konsekvens av eftergifter åt tillfälliga, på marknaden uppträdande spekulativa faktorer.

Om i den närmaste framtiden en förnyad prisuppgång på de internationella råvarumarknaderna inträffar och världsinflationen får förnyad kraft kan enligt fullmäktiges mening ett fullföljande av den förda penningpolitiken hindra en fortsatt omfattande kreditexpansion endast om den kombineras med en starkt restriktiv ekonomisk politik i övrigt. Av särskild betydelse i detta sammanhang anse fullmäktige vara ett fullföljande av en

skattepolitik i förening med en allmän budgetpolitik, som medför en balansering eller om möjligt en överbalansering av hela budgeten, och en investeringspolitik, som begränsar framför allt de investeringar, som icke leda till en höjning av produktionen av för folkhushållet betydelsefulla nyttigheter och exportvaror. Därutöver skulle vid en sådan utveckling krävas en skärpt prispolitik, som icke accepterar andra prishöjningar än dem som framtvingsas av höjda importpriser, och en jordbruks- och allmän lönepolitik, som motverkar inflationsdrivande inkomstökningar. De prisstegringstendenser, som vid en dylik världsutveckling förmedlas till Sverige via höjda exportpriser, böra enligt fullmäktiges mening i första hand motverkas genom ett fullföljande eller eventuellt en utvidgning av systemet med prisutjämningsavgifter och tills vidare icke genom en höjning av den svenska kronans internationella värde.

Skulle å andra sidan den avmattning i den internationella prisutvecklingen, som kunnat skönjas under den sista tiden, bliva bestående anse fullmäktige att ett fortsättande av penningpolitiken efter de hittills inslagna vägarna tillsammans med en fortsatt allmän ekonomisk politik av restriktiv art och återhållsamhet i kraven på konsumtionsökning har goda utsikter att hindra en ytterligare monetär inflation.

Fullmäktige ha ovan antytt att de nu gällande, särskilda kassareservsbestämmelserna ökat i effektivitet allt eftersom affärsbankernas kreditexpansion fortgått. Detta har medfört, dels att vid vissa tillfällen bankerna totalt sett haft ett mindre belopp inestående i riksbanken än vad bestämmelserna avsett, dels att enskilda banker under en stor del av en månad haft underskott men utjämnat dessa genom att vissa dagar, särskilt de fyra rapportdagarna, öka sina behållningar, tydligen med hjälp av tillfällig upplåning. Ett sådant förfarande strider mot bestämmelsernas sakliga innebörd. Då förfarandet under senare tid visat en tendens att få ökad spridning, ha fullmäktige denna dag beslutat att i skrivelse till Konungen föreslå en teknisk omläggning av föreskrifterna, varigenom ett dylikt kringgående förhindras.»

Enligt vid skrivelsen fogat protokollsutdrag, utvisande ärendets behandling inom fullmäktige, anfördes reservation av herr *Kristensson*, vilken beträffande penningpolitiken under den närmaste tiden anförde:

»Det är nödvändigt att utan dröjsmål hejda den pågående inflationen. Som ett led i denna strävan är det av stor vikt, att riksbanken vidtager åtgärder för att snarast åstadkomma en stramare penningmarknad, vilken skulle framtvunga återhållsamhet i kreditgivningen. Kreditexpansionen har i år fortsatt i snabb takt, och den önskvärda stramheten på penningmarknaden har ej kommit till stånd. Man kan inte med rätta göra gällande, att en verklig penningknapphet föreligger, så länge affärsbankerna inneha be-

tydande belopp av kortfristiga statspapper och likväl ej behövt tillgripa någon nämnvärd rediskontering av växlar hos riksbanken. En åtstramning av penning- och kapitalmarknaden kommer att medföra en återhållande effekt på investeringsverksamheten. Även om en stramare kreditmarknad medför en viss räntehöjning, bör denna olägenhet tagas. Räntehöjningen bör kunna hållas inom måttliga gränser. Om vår penningpolitik, som sig bör, på lång sikt fasthåller vid sin strävan att åstadkomma ekonomisk stabilitet vid en relativt låg räntenivå och alltså den i nuvarande krissituation måhända ofrånkomliga räntestegringen betraktas som endast av begränsad varaktighet, bör det vara möjligt att åstadkomma den erforderliga stramheten på penningmarknaden, utan att räntan undergår någon mera väsentlig stegring från nuvarande nivå.

En räntestegring verkar visserligen prisdryrande på enskilda områden, men en åtstramning av penningpolitik motverkar å andra sidan en stegring av den allmänna prisnivån och *åstadkommer på så sätt lägre framtida levnadskostnader än om en mindre restriktiv kreditpolitik föres*. Den föreslagna politiken skulle medverka till att dämpa överkonjunkturen och bör avvägas så, att jämn och god sysselsättning upprätthålles.

En kreditåtstramning har den fördelen framför direkt investeringskontroll av byggnadsregleringens typ, att den verkar återhållande på investeringslusten och begränsar investeringarna över ett vidare fält, i det den påverkar praktiskt taget alla sidor av näringslivet. Även företag och enskilda, som själva förfoga över likvida medel, påverkas i inte ringa grad till återhållsamhet med sina investeringar, när en allmän känsla av penningknapphet uppkommit på marknaden. Inför de ovissa framtidsutsikterna framstår det nämligen för dessa då som ännu mer angeläget än tidigare att bevara den goda likviditeten.

Åtgärder för den ekonomiska balansens återställande böra inte endast syfta till att begränsa investeringarna utan även till att öka sparandet. I främsta rummet bör enligt min mening det enskilda sparandet uppmuntras genom härtill syftande skattelättnader, vilket dessutom skulle utgöra en gärd av rättvisa åt en av inflation hårt drabbad folkgrupp. Även det offentliga sparandet har i nuvarande läge sin stora betydelse. Jag finner det därför önskvärt, att en viss överbalansering av driftbudgeten eftersträvas under nästa finansår. Det är under närmaste framtiden, som det gäller att hejda inflationstendenserna och lägga grund för ett mer stabilt penningvärde. Däremot anser jag inte tillräckligt att genom nya skattehöjningar åstadkomma en väsentlig höjning av det budgetöverskott, som dem förutom kan av tillgängliga uppgifter förväntas. En höjning av den direkta beskattningen, vilken genom inflationen undergått en inte avsedd skärpning, finner jag utesluten. En ökning av de indirekta skatterna anser jag likaledes inte tillräckligt motiverad, då en sådan skulle höja levnadskostnaderna och medföra krav på höjda inkomster från löntagare och andra folkgrupper

vid kommande uppgörelser. Någon effektiv indragning av köpkraft skulle en dylik åtgärd alltså knappast medföra. Det är dessutom svårt att undgå, att den verkar ojämnt och därför orättvist. En bestämd strävan till återhållsamhet i de statliga utgifterna i avsikt att åstadkomma ett budgetöverskott utan skattehöjningar är däremot en viktig sida av den ekonomiska politik, som nu bör föras. Det är givetvis också av stor betydelse, att den ekonomiska politiken understöder alla naturliga tendenser till ökning av näringslivets produktivitet och därmed till höjning av den reala nationalinkomsten, vilket bl. a. skulle underlätta en ökning av sparandet.

Jag instämmer såtillvida med fullmäktiges majoritet, att inför de på världsmarknaden höga priserna på svenska varor systemet med prisutjämningsavgifter tills vidare bör bibehållas, och att en höjning av den svenska kronans internationella värde tills vidare inte bör ifrågakomma. I överensstämmelse med de riktlinjer för penningpolitiken, som sedan ett par årtionden accepterats av de svenska statsmakterna, är emellertid bevarandet av kronans inre köpkraft i konsumenternas händer med upprätthållande av en hög och jämn sysselsättning en primär uppgift. Skulle ett vidmakthållande av kronans yttre värde i förhållande till andra valutor medföra en utveckling, som i väsentlig grad strider mot denna målsättning och medför betydande ändringar i den svenska prisnivån, bör en ändring av kronans yttre värde övervägas. Först sedan pris- och löneutvecklingen i utlandet under andra halvåret kan överblickas och någon förstärkning ägt rum av den svenska valutareserven, torde detta spörsmål erhålla aktualitet. Ytterligare en förutsättning är, att under de närmaste månaderna en så restriktiv kreditpolitik och ekonomisk politik i övrigt föres, att den inre samhällsekonomiska jämvikten tryggas.

I den mån en politik av ovan angivet slag igångsättes utan onödigt dröjsmål, böra förutsättningar kunna skapas för att den framtida inkomstutvecklingen för olika folkgrupper hålles inom produktionsökningens ram, varigenom några med ett fast penningvärde oförenliga tendenser från dessa områden inte växa fram. En fri samverkan mellan offentliga och enskilda organ torde i sinom tid bli nödvändig för att trygga en sådan utveckling.»

Herr *Gränebo*, som i övrigt kunde ansluta sig till vad som anförts i skrivelsen till bankoutskottet, ansåg att i meningen som började: »Därutöver skulle vid en sådan utveckling krävas» etc. orden »en jordbruks- och allmän lönepolitik» skulle utbytas mot orden »en allmän inkomstpolitik».¹

Herr *Sundén* anhöll att till protokollet få antecknat, att han, därest han varit röstberättigad vid detta ärendes behandling, icke skulle kunnat ansluta sig till det föreliggande skrivelseförslaget. Till utvecklande härav anförde herr *Sundén*:

¹ Se s. 23 i förevarande utlåtande.

»För att hejda den nu pågående penningvärdeförsämringen torde det vara ofrånkomligt att tillgripa också en icke oväsentlig räntehöjning. Endast genom en sådan åtgärd kan riksbanken erhålla ett önskvärt inflytande över penning- och kapitalmarknaden. En räntehöjning skulle medföra en i nuvarande läge behövlig åtstramning av kreditgivningen, vilken bland annat skulle få till följd en beskärning av importen. I nuvarande goda exportkonjunktur skulle därmed förutsättningar skapas för en återuppbyggnad av landets centrala valutareserv. När så skett, få de penningvårdande myndigheterna valfrihet att antingen sänka räntan eller ock höja kronans yttre värde och därmed avskärma en del av den utifrån härrörande prisstegringen. Eventuellt kunna bägge dessa åtgärder kombineras. När jag anser en räntehöjning i nuvarande läge ofrånkomlig, innebär detta följaktligen icke att jag håller en hög räntenivå normalt för önskvärd.

Det kan emellertid icke fördöljas, att en räntehöjning just nu kan ge anledning till berättigad kritik, därför att den skulle komma omedelbart efter en omfattande statslånekonvertering. Därigenom skulle tilltron till staten såsom låntagare kunna skadas. Samtidigt talar dock hela den ekonomiska utvecklingen för att en räntehöjning icke alltför länge bör uppskjutas.»

Utskottets yttrande.

Under det år som förflutit sedan bankoutskottet vid 1950 års riksdag i utlåtande nr 20 behandlade frågan om den ekonomiska politiken har det ekonomiska läget undergått en ur många synpunkter väsentlig försämring. Konjunkturen har ytterligare stimulerats och tagit en gestaltning som givit de inflationistiska krafterna ökad styrka. Såväl parti- och detaljpriser som penninginkomster ha undergått en stark stegring. Några otvetydiga tecken på en uppbromsning av denna process äro enligt utskottets mening icke skönjbara. Utan verksamma åtgärder mot dess fortsättning synas därför förhoppningarna om en snart inträdande stabilitet och ett undvikande av en ytterligare försämring av penningvärdet icke grundade.

De faktorer, som varit initierande i denna utveckling, ligga väsentligen utanför vårt lands gränser. Det är upprustningen och den härav framkallade beredskapslagringen samt Koreakriget, som stegrat efterfrågan på världsmarknaden åtminstone momentant långt utöver tillgången och därmed lyft hela den internationella prisnivån. Den svenska prisnivån har rönt inverkan härav såväl genom importen som exporten. Sverige har icke kunnat och kan helt säkert icke heller i fortsättningen isolera sig från återverkan av internationella prisrörelser. En förstärkning av den internationella prisstegringens genomslag på den svenska prisnivån genom inhemska faktorer inflytande torde emellertid med målmedvetet anbringade åtgärder kunna undvikas. Den förda ekonomiska politiken har också syftat till att förhindra att den anpassning till prisläget utomlands, som pågår, förstärkes

av rubbningar i balansen mellan tillgång och efterfrågan i den interna samhällsekonomin.

Förväntningarna om fortsatta prisstegringar ha, tillsammans med en förklarlig strävan att täcka behovet särskilt av importvaror, utlöst en stark kreditexpansion, utan vilken den betydande importstegringen sannolikt icke varit möjlig. Tendenserna till denna kreditexpansion blevo starkt framträdande redan på våren 1950, då en markerad stegring i bankernas utlåning började inträda. I enlighet med strävandena att dämpa kreditexpansionen vidtog riksbanken i denna situation vissa åtstramningsåtgärder, som framkallade en räntestegring, vilken slutligen föranledde riksbanken att höja diskontot med en halv procent från och med den 1 december 1950.

Såsom bankofullmäktige i sin skrivelse till utskottet framhållit, är det icke möjligt att avgöra, hur den totala kreditvolymen skulle ha utvecklats, därest dessa åtgärder icke vidtagits. Däremot kan det konstateras, att kreditexpansionen icke avstannade eller retarderades efter räntestegringen utan tvärtom fortsatte i snabbare takt. Ehuru riksbankens transaktioner med marknaden icke tillförde denna likvida medel i större omfattning 1950 än 1949, steg bankutlåningen mycket väsentligt. Enligt uppgifterna i bankofullmäktiges skrivelse ökade utlåningen från och med juli 1950 — alltså den tidpunkt då vissa konsekvenser av kreditåtstramningen i form av en räntestegring började framträda — till och med mars 1951 med 1 163 miljoner kronor, medan riksbankens transaktioner tillförde marknaden endast 367 miljoner kronor. Förklaringen härtill är givetvis, att bankerna inom vissa gränser kunna oberoende av riksbanken utvidga kreditvolymen. Till den starka kreditefterfrågan torde, såsom förut framhållits, ökningen av importen ha medverkat mycket väsentligt. Detta förklarar, att riksbankens tillskott till marknaden icke såsom vanligen sker under andra halvåret givits genom köp av exportvalutor utan i stället av skattkammarväxlar, som bankerna försålt för att kunna tillgodose kreditbehoven. Riksbankens valutatransaktioner ha i stället indragit medel, vilket å andra sidan betytt, att valuta-reservens ställning försvagats.

Den utveckling, som sålunda äger rum inom landet, varvid den pågående upplyftningen av pris- och inkomstnivån träder i förgrunden, måste enligt utskottets mening följas med den yttersta vaksamhet. Såsom departementschefen i propositionen nr 206 framhållit, kommer slutresultatet av den pågående processen på prisområdet att bero på, å ena sidan, kostnadsförändringar av inre eller yttre orsaker och, å andra sidan, det köpkraftsmotstånd som bjudes mot strävandena att kompensera kostnadsstegringarna genom prishöjningar.

I sitt utlåtande nr 12 till innevarande års riksdag rörande åtgärder för främjande av det frivilliga och enskilda sparandet har utskottet betonat vikten av ett stabilt penningvärde samt understrukit finansministerns yttrande till statsrådsprotokollet i årets statsverksproposition, att omsorgen

om penningvärdet måste vara den främsta angelägenheten för den ekonomiska politiken. Utskottet är fullt medvetet om de svårigheter, som i detta hänseende framkallas av de internationella prISRörelserna för ett land med Sveriges stora utrikeshandel. Men även om stabiliteten aldrig kan bli fullständig, böra alla praktiskt möjliga åtgärder tillgripas, vilka utan att framkalla andra för samhällsekonomin oförmånliga verkningar kunna sammanpressa de gränser, inom vilka penningvärdet fluktuerar.

Förutsättningen för att prisstegringarna inom landet skola kunna begränsas till vad som är absolut ofrånkomligt är att åtgärder vidtagas för att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen. Eftersom förskjutningarna på pris- och inkomstområdena i huvudsak synas kompensera varandra, ha de reala förutsättningarna i detta hänseende icke i avgörande mån förändrats i jämförelse med läget vid årsskiftet.

Upprätthållandet av den samhällsekonomiska balansen kräver enligt utskottet mycket bestämda och kraftiga åtgärder på alla punkter, varifrån en inflationistisk utveckling kan motverkas. Särskilt måste den ekonomiska politikens strävanden gå ut på att begränsa de inflationistiska verkningarna av den högt uppdrivna vinstkonjunkturen inom företagarsektorn. Bland åtgärder inom den ekonomiska politiken vill utskottet peka på en reduktion av investeringarna för såväl produktions- som konsumtionsändamål och en överbalansering av budgeten, varigenom köpkraft indrages och efterfrågan på marknaden reduceras. Frågan om en höjning av prisutjämningsavgifterna för vissa exportindustrier synes utskottet böra underkastas en närmare prövning. För att priskontrollen skall så effektivt som möjligt medverka till en stabilisering bör övervägas, om den icke kan skärpas ända därhän att den icke medger företagens kompensation för andra kostnadsstegringar än dem, som kunna anses ligga utanför vårt eget inflytande. Så tillämplad skulle prispolitiken samtidigt begränsa inkomsthöjningarna i landet och den inverkan dessa ha på såväl kostnads- som efterfrågesidan. Utskottet finner slutligen, att en närmare undersökning bör verkställas, huruvida ett tvångssparande eller en statlig tvångsupplåning, som bidrager att begränsa konsumtionsefterfrågan, kan vara en praktiskt framkomlig väg för att underlätta stabiliseringen.

Endast i förening med en sådan på alla områden hårdhänt politik anser utskottet, att en åtstramning av kreditmarknaden inom skäligen gränser kan verksamt bidra till att undanröja inflationsriskerna. Utskottet är naturligtvis medvetet om att en åtstramning av krediten i sina yttersta konsekvenser leder antingen till en räntestegring eller en kreditransonering. På grund av de erfarenheter, som gjorts i andra länder, anser utskottet dock osannolikt, att enbart en kreditåtstramning med följande räntestegring inom rimliga gränser skulle kunna motverka de krafter, som verka i inflatorisk riktning. Den i följet företagna räntestegringen har icke haft några synbara verkningar på utvecklingen. Händelseförloppet därefter ger större

anledning att antaga, att de krafter den skulle motverka voro för starka för att röna inflytande därav. Om en räntestegring över huvud skulle kunna tänkas ha påverkat förloppet, måste den ögonskenligen ha varit mycket starkare. En situation som styres av förväntningar om kommande prisstegringar, vilka antagas ge kompensation även för mycket stora kostnadsökningar, är okänslig för måttliga ingripanden.

Importörerna väntade starka prisstegringar på världsmarknaden, och våra inhemska företag funno sig uppenbarligen kunna ikläda sig betydande kostnadsökningar i förhoppning att marknadens prisutveckling skulle giva full eller ännu större kompensation. Ur principiell synpunkt vill utskottet icke förneka, att det kan finnas situationer, där en stegring av räntan i kombination med andra åtgärder kan framkalla en önskad reaktion. I det nu aktuella läget vill utskottet emellertid understryka fullmäktiges uttalande om att ett upprepande av den ränteglidningsprocess, som ägde rum från sommaren 1950 till och med november 1950, icke bör förekomma. Utskottet vill också erinra om att fullmäktige framhållit att, därest en spekulation som anteciperade en sådan utveckling skulle uppstå, riksbanken ämnar bryta denna, även om detta skulle medföra ett tillfälligt avsteg från strävandena att hålla penningmarknaden stram. I sin skrivelse anföra fullmäktige vidare, att ränteförändringar enligt fullmäktiges åsikt skola vara resultatet av beslut, fattade av de ansvariga myndigheterna under beaktande av tendenserna i det rådande läget och efter övervägande av räntans sannolika inverkan på den ekonomiska utvecklingen i dess helhet, och icke framkomma som konsekvens av eftergifter åt tillfälliga, på marknaden uppträdande spekulativa faktorer. Utskottet vill understryka denna synpunkt. Ty om också räntan må betraktas såsom ett marknadspris, så är dess betydelse för hela det ekonomiska livet så stor, att avgörandena städse måste helt förbehållas de ansvariga myndigheterna, som, utan att tvingas av tillfälliga spekulationer, efter överväganden med hänsyn till hela folkhushållet fatta sina beslut.

I Kungl. Maj:ts förevarande proposition har föreslagits en förlängning av den provisoriska lagstiftningen rörande riksbankens sedelutgivning för tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952, i samband varmed den nuvarande maximigränsen för sedelutgivningsrätten, 3 500 miljoner kronor, föreslås höjd till 4 100 miljoner kronor. Föredragande departementschefen har ansett, att förslag till ny riksbankslag, grundat på det av bankofullmäktige med skrivelse den 1 februari 1951 till Kungl. Maj:t överlämnade förslaget i ämnet, innefattande — vid sidan av en huvudsakligen formell omarbetning av riksbankslagen — ändrade grunder för sedelutgivningsrätten, f. n. icke borde framläggas för riksdagen, då departementschefen icke varit beredd att taga slutlig ståndpunkt till frågan hur sedelutgivningsrätten bör

regleras på längre sikt. I avvaktan på resultatet av erforderliga överväganden i denna fråga föreslås därför en förlängning av den provisoriska lagstiftningen.

Bestämmelserna rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1951—den 30 juni 1952 föreslås skola upptagas i en ny lag, som med ovannämnda jämkning av maximibeloppet för sedelutgivningen utformats i överensstämmelse med 1949 års lag i ämnet, vars giltighetstid utlöper den 30 juni 1951.

Utskottet har för sin del icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Av propositionen framgår, att sedelomloppet med hänsyn till pris- och löneutvecklingen kan med en grov approximation beräknas till 3 900—4 100 miljoner kronor vid utgången av innevarande år.

Med detta sitt ställningstagande avstyrker utskottet bifall till den i motionen I: 474 gjorda hemställan att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning skulle bestämmas till 3 700 miljoner kronor. Med anledning av vad i motionen anförts om att den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av sedelutgivningsrätten icke borde ske utan att finansministern eller bankoutskottet klart och ingående motiverade sin uppfattning om förhållandet mellan sedelomloppet och kronans värde vill utskottet — utan att närmare kunna ingå på detta komplicerade spörsmål — blott framhålla, att det för penningvärdet avgörande icke är sedelutgivningens storlek utan den ekonomiska politik som föres av statsmakterna. Sedelutgivningsrättens samband med penningpolitiska och andra förhållanden torde komma under övervägande vid den utredning rörande sedelutgivningsrättens reglering på längre sikt, som i propositionen ställs i utsikt. I anledning av vad departementschefen anført om sin avsikt att taga detta spörsmål under närmare övervägande vill utskottet understryka vikten av att en ytterligare utredning i detta ämne kommer till stånd och att denna utredning får en sådan karaktär att dess arbete kan bedrivas på en bred bas och med utnyttjande av såväl teoretisk som praktisk expertis.

Ifrågavarande utredning torde också få anledning att pröva de i likalydande motionerna I: 216 och II: 285 resta spörsmålen angående sambandet mellan riksbankens krediter till staten och den allmänna ekonomiska utvecklingen.

I förevarande proposition har Kungl. Maj:t vidare föreslagit riksdagen att medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar. Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Utskottets hemställan.

I enlighet med vad i det föregående anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännat vad utskottet ovan anförts i fråga om utformningen av den allmänna ekonomiska politiken;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del samt med avslag å motionen I: 474 antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

3) anse de likalydande motionerna I: 216 och II: 285 besvarade med vad utskottet ovan anförts och under 2) hemställt;

4) medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Stockholm den 16 maj 1951.

På bankoutskottets vägnar:

F. SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Näsgård, Mogård, De Geer, Johannesson, Boo och Domö;

från andra kammaren: herrar Severin, Persson i Norrby, Schmidt, Sköldin, von Seth, Gavelin, Johanson i Kalmar och Gustafson i Göteborg.

RESERVATIONER:

1) av herrar *Ewerlöf, De Geer, Domö, Schmidt, von Seth* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:
»Under det år — — — icke grundade.

Den sålunda antydda utvecklingen beror i icke ringa grad på orsaker utanför vårt lands gränser. Koreakriget samt den därigenom utlösta inter-

nationella upprustningen och forcerade lagringen av viktiga råvaror ha stegrat efterfrågan på världsmarknaden långt utöver tillgången och därmed lyft hela den internationella prisnivån. Dessa prisstegringar och den tilltagande varuknappheten ha, genom utrikeshandelns förmedling, påverkat även den svenska prisnivån och utsatt hela vår samhällsekonomi för svåra påfrestningar. De utifrån härrörande impulserna ha emellertid förstärkts av en bristande inre ekonomisk jämvikt, vars yttersta orsak är att söka i att den totala efterfrågan på varor tillåtit bli för stor i förhållande till den samlade tillgången på varor. En internationell prisstegring kan nämligen höja de allmänna levnadskostnaderna inom landet, endast om försörjningen med betalningsmedel är så riklig, att efterfrågan på konsumtions- och kapitalvaror får stiga utöver våra tillgängliga resurser. Med målmedvetet insatta åtgärder skulle det vara fullt möjligt att dämpa och begränsa icke endast den av inhemska orsaker beroende prisstegringen utan även de internationella prishöjningarnas inverkan på den svenska prisnivån.

Förväntningarna om fortsatta prisstegringar ha, tillsammans med en förklarlig strävan att täcka behovet, särskilt av importvaror, utlöst en stark kreditexpansion, utan vilken den betydande importstegringen icke kunnat komma till stånd. Tendenserna till denna kreditutvidgning framträdde redan på våren 1950, då en markerad stegring ägde rum i bankernas utlåning. På sommaren och hösten samma år vidtog riksbanken emellertid vissa åtgärder i kreditåtstramande syfte. Dessa framkallade i sin tur en glidning uppåt av räntesatserna, vilken slutligen föranledde riksbanken att fr. o. m. den 1 december 1950 höja diskontot med en halv procent. Såsom bankofullmäktige i sin skrivelse till utskottet framhållit, är det icke möjligt att avgöra, hur den totala kreditvolymen skulle ha utvecklats, därest dessa åtgärder icke vidtagits. Enligt uppgift i bankofullmäktiges skrivelse ökade affärsbankernas utlåning fr. o. m. juli 1950 — alltså den tidpunkt då vissa konsekvenser av kreditåtstramningen i form av en räntestegring började framträda — t. o. m. mars 1951 med 1 163 miljoner kronor. I anslutning härtill ha bankofullmäktige framhållit, att det tillskott av likvida medel, som genom riksbankens transaktioner samtidigt tillfördes marknaden, endast uppgick till 367 miljoner kronor. Bankofullmäktige hävda, att det primära i den utveckling, som sålunda ägt rum, varit kreditexpansionen. Genom sina transaktioner har riksbanken, framhålla fullmäktige vidare, endast i efterhand och i begränsad utsträckning försett penningmarknaden med de medel, som erfordrats för att sätta kreditmarknaden i stånd att fungera på traditionellt sätt.

Från Svenska bankföreningens sida ha framförts åtskilliga erinringar mot den av fullmäktige lämnade redogörelsen. Medan fullmäktige uppenbarligen anse, att affärsbankerna inom vissa gränser kunna oberoende av riksbanken utvidga kreditvolymen, hävdar Bankföreningen, att en kredit-

expansion i bankväsendet kan fortgå som en självmatande process endast så länge icke bankernas likviditet genom kreditexpansionen försämras. Om riksbanken alltså underlåtit att över huvud taget — ens i efterhand — tillföra marknaden mera likvida medel, så hade förutsättningarna för en fortsatt kreditexpansion i affärsbankerna efter hand försämrats. Så hade emellertid icke skett. I stället ha, framhåller Bankföreningen, de likviditetsförluster, som en begynnande kreditexpansion i och för sig medfört för bankernas vidkommande, i huvudsak ersatts genom ett nytt utflöde av likvida medel från riksbankens sida. Bankföreningen vill häri se den väsentliga orsaken till att förutsättningar för en tillräckligt restriktiv utlåningspolitik från affärsbankernas sida icke förelegat.

Utskottet kan ej ansluta sig till den uppfattning rörande riksbankspolitikens begränsade roll i detta sammanhang, som fullmäktige anført. Utskottet vill till en början erinra om den stegring av marknads likviditet, som under sista kvartalet 1950 kom till stånd genom att riksbanken ökade sitt innehav av obligationer och skattkamarväxlar. Härutinnan hänvisar utskottet till uppgifter i de vid utskottets utlåtande nr 5 detta år fogade reservationerna. Utskottet har emellertid i detta sammanhang ansett sig böra särskilt uppmärksamma resultatet av riksbankens transaktioner under den gångna delen av innevarande år. Utskottet har därvid kunnat konstatera, att medan riksbankens transaktioner med marknaden under tiden januari t. o. m. april 1950 medförde en åtstramning på 324 miljoner kronor, föreligger icke någon motsvarande restriktiv effekt under samma tid innevarande år. Den starka minskningen av riksbankens valutareserv och den likaledes i åtstramande riktning verkande förändringen av vissa andra poster i riksbankens balansräkning torde praktiskt taget helt ha kompen-serats, framför allt genom en väsentlig ökning av riksbankens innehav av obligationer och skattkamarväxlar. Samtidigt som en stigande efterfrågan på importvaror ställt ökade anspråk på landets knappa valutareserv, har riksbanken således tillfört marknaden kassamedel och detta trots att dylika kassatillskott, enligt vad som allmänt erkännes, i affärsbankernas besittning ge utrymme för en flerdubbelt större utlåning. Riksbanken har sålunda icke fullföljt den i mitten av fjolåret inledda, mera återhållsamma penningpolitiken.

Den ena hörnstenen för den politik, som för närvarande bedrives av riksbanken, synes sålunda vara att alla rörelsens behov av medel skall tillgodoses, utan hänsyn till att dessa behov till en del uppkommit till följd av frånvaron av en för jämvikt erforderlig kreditpolitik. Den andra hörnstenen åter är att hindra en ytterligare stegring av räntan. Den förstnämnda principen leder till att penningvärdeförsämringen ständigt får nya impulser, eftersom stigande importpriser och stigande löner automatiskt öka omsättningsens krav på betalningsmedel. Tillgodoses detta behov och underlåter riksbanken att använda sin befogenhet att styra penningmarknaden,

försitter den möjligheten att hejda den fortsatta penningvärdeförsämringen. Principen att icke tillåta räntan stiga utöver den nu fastlagda nivån, leder återigen till att en nödvändig omprövning av lånebehoven icke kommer till stånd. Statens egna lån bli under sådana förhållanden icke konkurrenskraftiga på marknaden och riksbanken måste träda in för att tillgodose detta lånebehov. Den utveckling, som skett och alltjämt sker i denna riktning är oroväckande. Medan den nytillkomna statsskulden under 1949 i sin helhet kunde placeras på marknaden, stannade under år 1950 i riksbanken ej mindre än 81 procent av den till 529 miljoner kronor uppgående nya statliga upplåningen. Under innevarande år har den mest betydelsefulla händelsen på lånemarknaden varit konverteringen av andra försvarslånet av år 1941. Resultatet av denna operation måste betraktas såsom anmärkningsvärt ogynnsamt, i det att endast drygt hälften av det nya lånet kunnat placeras, inklusive de belopp som övertagits av statliga institutioner.

Bindningen av räntan har sålunda under de senaste månaderna lett både till att riksbankens förvärv av obligationer och skattkammarväxlar från marknaden avsevärt ökats och till att riksbanken nödgats finansiera en betydande del av den statliga nyupplåningen. På så sätt har marknaden i stället för att åtstramas hållits så likvid, att de prisstegrande krafterna fått alltför stort spelrum.

Enligt utskottets bestämda mening måste denna farliga utveckling brytas. Härför erfordras en samordning av finanspolitiska och penningpolitiska åtgärder. En överbalansering av budgeten är i och för sig i rådande läge önskvärd. Därvid bör en väsentlig betydelse tillmätas återhållsamhet med statliga utgifter. Överbalanseringen leder emellertid till åsyftad effekt, endast om den åtföljs av en restriktiv penningpolitik. En skärpt beskattning av konsumtionen och företagsamheten är förfelad, så länge överkonjunkturen består, eftersom många skattebetalare i ett sådant läge ha stora möjligheter att kompensera sig för de höjda pålagorna; den blir å andra sidan orättvis mot dem som inte ha sådana kompensationsmöjligheter. Med en väl avpassad ekonomisk politik bör det enskilda sparandet bli tillräckligt för att tillgodose statens ökade lånebehov, och skattesärpningar i syfte att ersätta nya statliga lån bli därmed överflödiga. Det är givetvis också av stor betydelse, att den ekonomiska politiken understöder alla naturliga tendenser till näringslivets produktivitet och därmed till höjning av den reala nationalinkomsten, vilket bland annat skulle underlätta en ökning av det frivilliga sparandet. Framför allt bör dock sparandet stimuleras genom att allmänheten hibringas en ökad tillförsikt till statsmakternas och de penningvårdande myndigheternas vilja och förmåga att hindra en fortsatt minskning av penningvärdet. Då emellertid dessa verkningar torde göra sig gällande först på något längre sikt, är det, såsom utskottet framhållit i sitt utlåtande nr 12 till detta års riksdag, härutöver

av behovet påkallat, att i nu föreliggande situation vidtaga åtgärder av extra ordinär natur för att främja det enskilda sparandet. Emot tanken på en statlig tvångsupplåning kunna vägande invändningar riktas. En tvångsupplåning skulle för många verka såsom en ytterligare höjning av den redan alltför hårda direkta beskattningen, vilken dessutom genom inflationen undergått en icke avsedd skärpning. Det torde svårligen kunna undvikas, att en tvångsupplåning får mycket ojämna verkningar och därför blir orättvis. Det kan slutligen befaras, att den blir förenad med stora administrativa svårigheter.

En stramare kreditpolitik skulle lätta det tryck på landets reala resurser, som i nuvarande läge nödvändiggör upprätthållandet av byggnadsregleringen. Den skulle hålla tillbaka investeringsviljan och begränsa investeringarna över hela fältet. Även företag och enskilda, som själva förfoga över likvida medel, skulle bli försiktigare i sin investeringspolitik, om en allmän känsla av penningknapphet uppkommer på marknaden. Inför de ovissa framtidsutsikterna skulle det nämligen då te sig för dessa som ännu mer angeläget än tidigare att bevara den goda likviditeten, och de skulle ytterligare uppmuntras härtill genom utsikten att de likvida medlen få behålla sin köpkraft.

Sin icke minst betydelsefulla effekt skulle kreditåtstramningen få på utvecklingen av vår handelsbalans, eftersom skärpta kreditvillkor äro ägnade att hålla tillbaka importen. Handelsbalansen och betalningsrelationerna gentemot utlandet ha på den sista tiden utvecklats så oförmånligt att man allvarligt måste befara ett svårt bakslag för liberaliseringssträvandena, om ingenting åtgöres för att förbättra förhållandena på detta område. Enligt utskottets mening bör emellertid målet icke endast vara att förhindra en fortsatt minskning av den svenska valutareserven. Vi böra gå ett steg vidare. Med nuvarande prisrelationer bör det, även med en måttlig nedgång av importen, vara möjligt att åstadkomma en icke oväsentlig förstärkning av landets tillgångar på utländska betalningsmedel. Med en starkt valutareserv skulle vårt land vara vida bättre rustat att möta de påfrestningar, som komma från de höga priserna på många viktiga importvaror.

En skärpt priskontroll är icke något alternativ till en aktiv penningpolitik. Priskontrollen bidrar nämligen icke i och för sig till att återställa den rubbade ekonomiska jämvikten, enär efterfrågeöverskottet icke bara bibehålles utan under vissa förhållanden vidgas. Prisstegringarna kunna visserligen undertryckas, men efterkrigsårens erfarenheter visa, att i så fall tar sig inflationen andra och kanske lika besvärande uttryck, t. ex. i form av kvalitetsförsämringar, snedvridning av produktionen, nedläggande av vissa tillverkningar och uppkomsten av svarta marknader.

Utskottet är väl medvetet om, att den stramare penningpolitik, som enligt dess uppfattning nu måste tillgripas, med all sannolikhet kommer att leda till en viss räntehöjning. En betydande åtstramning av penning- och

kapitalmarknaden bör emellertid genom en väl avvägd riksbankspolitik kunna åstadkommas utan en räntehöjning av tillnärmelsevis den storleksordning, som förekom exempelvis under 1930-talets första år. En sådan kreditåtstramning bör ingå som ett led i en allmän inflationsbekämpande politik, vars olika sidor samverka och stödja varandra. Givetvis inser utskottet också, att en räntestegring kan primärt föranleda vissa kostnads­höjningar, men dessa måste vägas mot en annan och långt viktigare effekt av en stramare penningpolitik, nämligen den att stegringen av den allmänna prisnivån motverkas, varigenom det blir möjligt att uppnå lägre levnadskostnader än som skulle framkomma vid en mindre restriktiv penningpolitik. Den räntehöjning, som nu kan komma i fråga, måste betraktas såsom en tillfällig företeelse, avsedd att i förening med en återhållsam finanspolitik bryta en osund, klart inflationistisk överkonjunktur. Det är icke tal om att räntehöjningen skulle tillåtas framkalla arbetslöshet. Vad utskottet syftar till är i stället en sådan avvägning av de penning- och finanspolitiska medlen, att arbetskraftsbristen mildras och den allmänt påtalade överrorligheten på arbetsmarknaden bringas ur världen. Med en sådan politik bör det också bliva möjligt att komma till rätta med varje­handa tendenser till spekulation i sakvärden.

I Kungl. Maj:ts förevarande proposition — — — giltighetstid utlöper den 30 juni 1951.

Utskottet har för sin del icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag, varvid utskottet emellertid förutsätter, att med den av utskottet förordade ekonomiska politiken det föreslagna maximum för sedelmängden icke skall behöva ökas, innan riksdagen blivit satt i tillfälle att taga ställning till ett nytt förslag till en mera definitiv reglering av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Med detta sitt ställningstagande — — — Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.»

2) av herrar *Näsgård* och *Persson* i Norrby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Under det år — — — läget vid årsskiftet.

Utskottet framhöll i sitt utlåtande nr 12 om åtgärder till främjande av det frivilliga sparandet, att en frivillig begränsning av konsumtionen, d. v. s. en ökning av sparandet, är en nödvändig förutsättning för att en utvidgning av investeringsmöjligheterna skall kunna komma till stånd i nuvarande läge med fullt utnyttjad produktionskapacitet och full sysselsättning. Detta förtjänar att understrykas även i detta sammanhang. Icke minst viktigt är att statsmakterna iakttaga återhållsamhet i sin utgiftspolitik och vidtaga åtgärder i syfte att uppmuntra nysparandet. Stärkandet av sparviljan är en viktig förutsättning för att hejda den pågående inflationistiska utvecklingen och åstadkomma samhällsekonomisk balans.

Det är nödvändigt att investeringarna för såväl produktions- som konsumtionsändamål hållas inom ramen av tillgängliga resurser och att ökningen av köpkraften icke tillåtes att överstiga ökningen av produktionen. Överbalansering av budgeten är givetvis ett medel som kan och bör användas för att indraga köpkraft och reducera efterfrågan på marknaden. Som medel att åstadkomma jämvikt mellan köpkraft och varutillgång har dock överbalanseringen sin begränsning. Om nyttovaror och nödvändig ekonomisk verksamhet beläggas med skatt och därigenom fördyras, blir följden en höjning av företagens omkostnader, som i regel måste tillåtas att ta sig uttryck i prishöjningar. I den mån en överbalansering av budgeten genom höjda skatter skall användas som ett medel att motverka inflationen, bör den därför enligt utskottets mening i huvudsak inriktas på s. k. umbärliga varor.

För skogsindustriprodukter uttagas för närvarande vid export prisutjämningsavgifter, som uppgå till betydande belopp. Syftet med dessa prisutjämningsavgifter är att söka undgå ofördelaktiga verkningar på den inhemska prisnivån av den starkt stigande tendens, som kännetecknat exportpriserna sedan sommaren 1950. Överenskommelser ha träffats mellan statens handels- och industrikommission samt de stora branschorganisationerna inom vederbörande industriorganisationer om frivillig inleverans av viss del av deras exportinkomster. Skogsägarna, som dock äro leverantörer av råvaran till ifrågakommande skogsindustriprodukter, ha lämnats utanför överenskommelsen. De av branschorganisationernas medlemsföretag erlagda avgifterna skola tillföras av respektive föreningar förvaltade fonder. Fondmedlen skola därefter överlämnas till riksgäldskontoret, som icke skall äga att disponera medlen i sin normala verksamhet utan endast för återköp av statliga värdepapper från riksbanken. Enligt utskottets mening skulle prisutjämningsavgifterna ha kunnat fylla sin uppgift på ett vida bättre sätt, om möjlighet förelegat att avsätta en del av de influtna medlen till investeringsfonder för skogsbruket. Skogsägarna torde ha en obestriddig rätt att erhålla del av dessa exportavgifter, och om en anordning med investeringsfonder funnits, skulle skogsägarnas andel ha kunnat fonderas för framtida användning till skogsvårdsändamål.

Bland de åtgärder, som kunna ifrågakomma till hejdande av den inflatoriska utvecklingen, skulle dylika investeringsfonder vara till stor nytta under nuvarande konjunkturer med hänsyn till att exporten av skogsprodukter utgör en så väsentlig del av den samlade exporten. Utskottet måste därför med beklagande konstatera, att Kungl. Maj:t ännu icke ansett sig böra förelägga riksdagen förslag om inrättandet av investeringsfonder för jordbruk och skogsbruk, ehuru frågan härom varit aktuell under en följd av år.

En åtstramning av kreditmarknaden inom rimliga gränser i förening med en hårdför och konsekvent sparsamhetspolitik bör enligt utskottets me-

ning verksamt kunna bidraga till att undanröja inflationsriskerna. Den angelägnaste uppgiften är emellertid att återställa förtroendet för den ekonomiska politiken, och härvid är det framför allt av vikt att skapa förutsättningar för samarbete mellan olika folkgrupper och meningsriktningar.

Om en räntestegring skall få någon egentlig verkan vid bekämpandet av inflationen, måste den säkerligen vara mycket betydande, troligen minst 2 à 3 procent. Att en mindre räntehöjning av t. ex. en halv procent icke har någon reell inverkan på händelseförloppet, då mera avsevärda prisstegringar väntas, torde få anses bekräftat av erfarenheterna från fjolårets räntestegring, som icke medförde några märkbara resultat i här förevarande avseende.

Importörerna väntade — — — Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.»